

Герусова О.Ю., Шинкаренко І.В.

МІСЦЕ ТРУДОВИХ ЦІННОСТЕЙ В СИСТЕМІ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ПІДПРИЄМЦІВ І МОЛОДІ

З моменту проголошення Україною незалежності на її території відбуваються активні процеси становлення і розвитку підприємницької діяльності. Це не випадково - при переході до ринкової економіки підприємництво виступає не заперечною рушійною силою, за допомогою якої формуються сучасні ринково-демократичні відносини. І якщо країни, в яких ця галузь розвивається протягом десятиліть, вже мають чітко сформовані принципи підприємництва, то в нашій країні ще досить нечітко визначені засади, на яких базується цей напрямок розвитку. Ось чому гостро постає питання не лише про розробку законодавчої бази в цій сфері, а й про формування нового прошарку суспільства, діяльність якого пов'язана з широким спектром суспільних відносин, формування його ціннісних орієнтацій. Їх усвідомлення та реалізація дають людині можливість відчувати задоволення від праці та від своєї суспільної значущості.

Цінності - джерело мотивації діяльності. Цінності людей значною мірою визначають цінності організації й у цілому її культуру. Тому вивчення цінностей працівників і створення умов для їх реалізації є найважливішою стороною діяльності організації.[1, с.182]

Формування цінностей кожної людини залежить від багатьох факторів: соціального положення, віку, виду діяльності, ідеологічних поглядів. В складній системі загальнолюдських цінностей чільне місце посідають трудові цінності. Вони є найменшим цілісним елементом мотиваційної сфери трудової діяльності людини, отриманий внаслідок її послідовного структурування.

Система цінностей - важливий елемент корпоративної культури. При цьому значимий не лише перелік цінностей, а і процес їх формування та дії, які обумовлюють мотивацію, а також середовище, яке впливає на цей процес.[3, с. 23 - 24] Особливістю трудових цінностей є характерний ступінь усвідомленості, вони відображаються в психіці у формі системи ціннісних орієнтацій і є важливим фактором регуляції трудових взаємовідносин та поведінки в колективі, визначають тенденції розвитку як особистості, так і колективу.

Проблематика дослідження трудових цінностей набула значного поширення у науці. У зв'язку з прискоренням суспільного розвитку та зміною ідеологічних засад функціонування пострадянського суспільства зростає актуальність вивчення ціннісних орієнтацій та життєвих позицій найбільш динамічних груп суспільства. Серед таких прошарків цікаво дослідити трудові цінності молоді і підприємців. Саме молодь у недалекому майбутньому буде нести відповідальність не лише за відтворення економіки нашої країни, а й за культурний контекст, в якому відбуватиметься життєдіяльність наших нащадків, створюватимуться умови для гармонійного існування у межах сім'ї, інших соціальних інститутів і суспільства в цілому.

У зв'язку з цим постають важливі завдання науково-виваженого аналізу структури життєвих цінностей та пріоритетів сучасних молодих людей, відповідності існуючого стану речей у цій сфері тим завданням, що вже сьогодні постають перед наймолодшими з соціально-активних членів суспільства, а також вивчення можливостей впливу на формування ціннісних ієрархій громадян України з метою оптимізації вказаної відповідності.

Підприємці, як соціальна група, відіграють все значнішу роль в економічних і в суспільних відносинах, не лише за чисельністю зайнятих у цій галузі трудових ресурсів, а й за значущістю цього виду діяльності. І все ж таки підприємництво за морально-етичною складовою залишається все ще в «підвішеному стані», як з точки зору теорії, так і з точки зору суспільної практики, оскільки до кінця не сформувалося як суспільний суб'єкт [2, с. 65]. Між тим, вивчення характерних підприємницьких процесів має неабиякий сенс: адже не можна поліпшити стан справ в економіці і зробити життя людини цивілізованим без активізації механізмів індивідуального і групового підприємництва, без розвитку форм демократії, світогляду та системи цінностей, що спонукають особистість виявляти ініціативу, самостійність і творчу активність.

До вивчення характеристик підприємництва і ринкових відносин в свій час предметно залучались такі відомі західні теоретики, як О.Тюрбо, Д.Рікардо, Ж.-Б. Сей, А.Сміт, А.Маршалл, М.Вебер, В. Зомбарт, Й. Шумпетер, Ф. Найт, Ф. Фон-Хайек та ін. В українській філософсько-соціологічній практиці проблеми морально-етичних якостей людини досліджували В. Андрущенко, А. Гальчинський, А. Геєць, А. Кредисов, А. Кінах, М. Михальченко, Ю. Пахомов, В. Пилипенко, І. Прокопенко, В. Семиноженко, А. Чухно, І. Шевель.

В роботах зазначених авторів проблеми утвердження ринкових відносин, підприємництва і морально-етичних характеристик розглядаються, як правило, в контексті аналізу загальнополітичної ситуації, економічних та соціокультурних трансформацій українського суспільства. Конкретні ж механізми, принципи й цінності аналізуються оглядово.

Враховуючи актуальність і недостатню розробленість визначеної проблеми, мета статті полягає у визначенні трудових цінностей сучасних підприємців і молоді, з'ясування їх значення в системі загальнолюдських цінностей.

Для визначення трудових цінностей зазначених соціальних груп, автори організували проведення соціологічного дослідження за темою «Місце трудових цінностей в системі ціннісних орієнтацій підприємців і молоді», до якого залучив підприємців і студентську молодь (як потенційних майбутніх підприємців). Усього було опитано 80 осіб: 40 приватних підприємців і 40 студентів КП ДонНТУ. Своїм респондентам автори запропонували опитувальний лист і лист-рейтинг трудових цінностей.

Анкета запропонованих ціннісних орієнтацій охопила всі основні категорії - матеріальні та духовні, індивідуальні та соціальні, які характеризують трудові цінності та основні принципи діяльності.

Результати дослідження показують, що у підприємців спостерігається високий рівень значимості таких трудових цінностей, як «цікава робота», «хоро-

ший заробіток», «досягнення цілей» та «надійне майбутнє». Менш розповсюджені в представленій соціальній групі такі цінності, як «корисність для суспільства», «престижність професії», «досконалість у роботі». Автори приходять до висновку, що праця сьогодні розглядається підприємцями як діяльність, головною метою якої є задоволення індивідуальних потреб і реалізація власних цілей. Крім того цінності праці респондентів умовно розділяються на дві групи: «цікава робота», з однієї сторони, та «можливість забезпечити родину» - з іншої. Цікавість роботи не обов'язково передбачає те, що людина займає активну позицію в трудовому процесі, так як безпосередня участь в управлінні не є особливо важливим фактором. Спостерігається висока орієнтація на матеріальні цінності і при цьому дотримання морально-етичних принципів в трудовій діяльності. Слід зауважити, що наявність як вищої, так і бізнес-освіти не завжди в розумінні підприємців є обов'язковими для створення і ведення бізнесу, але 65% з них прагнуть до перспективи кар'єрного зросту і задоволення потреби в грошах.

Вивчення ціннісних орієнтацій, переваг і пріоритетів молоді в сфері праці дозволяє зрозуміти напрямок і зміст трудової активності молодого покоління і в кінцевому результаті визначає ступінь його приналежності до суспільства, визнання молодими людьми суспільно - значимих трудових цінностей.

Встановлено, що для респондентів даної групи потреба у визнанні успіху і важливість статусу є основною її властивістю, так як для більшості студентів характерна соціально - статусна мотивація в сфері праці. Робота сприймається ними як спосіб досягти успіху в житті, зайняти відповідне місце у суспільстві. При цьому важливий не стільки зміст роботи, скільки те, яке місце завдяки їй може посісти людина в соціальній структурі.

Майбутня робота представляється молодими людьми як засіб розвитку своїх здібностей у визначеній сфері професійної діяльності, реалізації підприємницької ідеї, отриманні визнання в суспільстві.

Окрім можливості матеріально забезпечити родину, респонденти учбового закладу вважають дуже важливими і суттєвими «цікаву роботу», «доброзичливу атмосферу в колективі» в системі ціннісних орієнтацій.

На думку студентів, хороша професійна підготовка, високий рівень кваліфікації дають людині реальний шанс досягти мети в житті. Тому для підтримання свого рейтингу на ринку праці необхідно постійно оновлювати професійні знання і вдосконалювати навички, так як це сприяє кар'єрному зростанню і досягненню поставлених цілей. Понад 65% молодих людей визнають обов'язковість вищої і важливість бізнес-освіти.

Таким чином, сьогодні молоді люди демонструють ярко виражену професійно - особистісну і соціально - статусну мотивацію. Крім того, для молоді характерна суттєва орієнтація на мотиви стабільності та захищеності.

Матеріальні цінності для підприємців мають більше значення, ніж для молоді. Таким чином, розповсюджений стереотип про «меркантильність молоді» являється явним перебільшенням. Важливою особливістю структури трудових орієнтацій молодих респондентів являється прагнення до стабільності і профе-

сійного зростання. Це пов'язано з об'єктивними причинами: безробіття є переважно проблемою молоді, тому фактори збільшення конкурентоспроможності і гарантії зайнятості мають для молодих людей першочергове значення.

Визначення значимості творчості, як трудової цінності, показали що значна кількість молодих респондентів вважає її несуттєвою. Лише для 25% студентів важливо працювати творчо; підприємці також вважають творчий підхід до роботи несуттєвим. Це пояснюється тим, що творчість не виникає на пустому місці, для її розвитку необхідні життєвий та професійний досвід, якого на сьогоднішній день бракує як студентам, так і більшості підприємцям.

Така сутнісно-особистісна цінність як самореалізація посідає досить значне місце в системі трудових цінностей обох опитаних соціальних груп. Це говорить про те, що незалежно від віку і соціальної приналежності самореалізація для людини є важливим елементом трудової діяльності.

Аналіз результатів дослідження дозволив з'ясувати що такий соціально-центристський елемент системи ціннісних орієнтацій, як «корисність для суспільства» знаходиться на досить низькому рівні, тобто і студенти, і підприємці на перше місце ставлять власні інтереси, які не завжди «корисні», а іноді і суперечать інтересам суспільства.

Наведені вище факти свідчать про високу роль трудових цінностей в системі ціннісних орієнтацій особистості на етапі переходу від індустріального до постіндустріального, а далі й до інформаційного суспільства; з розвитком духовного і матеріального виробництва, зростає роль і значення формування морально-етичних засад і принципів підприємництва.

Література

1. Кабаченко Т. С. Психология управления: учебное пособие. – М.: педагогическое общество, 2000. - 384 с.
2. Подсоленко В. А., Миронова Т. Л. Підприємництво – К: Центр навчальної літератури, 2003. – 616с.
3. Корпоративна культура: навчальний посібник / за ред. Г. Хаєта – К.: Центр навчальної літератури, 2003. - 403с.

Данильчук О.М., Данильчук С.М., Москвінова В.В.

«VENI, VIDI, VICI» АБО ТРИ КРОКИ ДО КОМПЕТЕНТНОСТІ

Глибокі та радикальні зміни, які відбулися на теренах України, актуалізують вироблення нової парадигми в поясненні сутності людини, її місця та ролі в суспільстві, де одним із визначальних чинників є самореалізація особистості. Однак, поняття самореалізації досить егоцентричне, тому глобалізація та перехід до постіндустріального суспільства вимагають заміни його трактування. Спираючись на судження А. Маслоу про «трансперсональні потреби», можна говорити про перехід від самореалізації особистості до якісно нового рівня суспільного існування індивіда, «нооетичного виміру» (за В. Франклом - потреби